

Svenska industriminnesföreningen

2017-10-01

Miljö- och energidepartementet

M2017/01639/R

Promemoria med förslag till ändrade bestämmelser för vattenmiljö och vattenkraft (M2017/01639/R)

Svenska industriminnesföreningen (SIM) har tagit del av Miljö- och energidepartementets *Promemoria med förslag till ändrade bestämmelser för vattenmiljö och vattenkraft* (M2017/01639/R).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anför SIM

- att vi ser positivt på miljöanpassningen,
- att förslaget innebär mycket stora risker för centrala kulturhistoriska värden,
- att Riksantikvarieämbetet och kulturmiljövårdande intressen bör ges ett direkt inflytande i arbetet med den nationella planen,
- att särskilda medel avsätts för att stärka kunskapsunderlaget om kulturmiljöer vid vatten; samt
- att medel avsätts för tillståndskostnader och miljöanpassning för vattenverksamheter som *inte* är elkraftsproducenter.

Överväganden och slutsatser

I tusen år har vi byggt fördämningar i våra vattendrag för att använda vattnets kraft, skapa skydd mot översvämningar och bygga vattenvägar som kanaler och flottningsleder. Dammarna stod för trygghet och försörjning och är idag en del av det svenska kulturlandskapet. De bär stora kulturhistoriska och estetiska värden och är centrala delar av en god byggd miljö. De är betydelsefulla för rekreation och friluftsliv och även i sig för den biologiska mångfalden. Denna mosaik av vattenbyggnader hotas av anpassningen till moderna miljövillkor. Speciellt utsatta är dammar och anläggningar utan elproduktion och de många arbetslivsmuseer som bygger sin existens på vattenkraften.

Svenska industriminnesföreningen (SIM) ser positivt på miljöanpassningen av vattenverksamheter till moderna miljökrav i samband med genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten. Samtidigt ser SIM med stor oro på framtiden för kulturmiljöerna vid vattendragen. Det handlar om tusentals anläggningar och dammar av kulturhistoriskt intresse, som ofta är omistliga delar av lokalsamhället. Ofta har dessa vattenverksamheter en månghundraårig historia och inte sällan kan tillkomsten räknas tillbaka till medeltiden.

I förslagets inledande sammanfattning anges uttryckligen att det gäller "vattenverksamheter med koppling till produktion av *vattenkraftsel*" (vår kursiv) och att dessa "ska förses med och upprätthålla moderna miljövillkor". Detta ska ske genom omprövning på verksamhetsutövarens initiativ." Däremot förblir hanteringen av de vattenverksamheter som *inte* är producenter av elkraft mycket oklar och osäker då dessa inte med självklarhet föreslås ingå i den nationella planen eller över huvud taget ska kunna ta del av de ekonomiska resurser som fonden kommer kunna ställa till förfogande. Detta kan få utomordentligt allvarliga konsekvenser för såväl kulturmiljö, rekreationsvärden och miljömålet god byggd miljö. Allvaret understryks av att dessa övriga vattenverksamheter är fler till antalet än de som är kopplade till elproduktion.

Upprättandet av den nationella planen är ett instrument för att skapa ett nationellt helhetsperspektiv, men ett sådant helhetsperspektiv kan inte upprättas om inte Riksantikvarieämbetet deltar i arbetet. Annars finns en avgörande risk för ett alltför ensidigt fokus på de strömmande vattnens ekologi, på bekostnad av övriga dimensioner av hållbar utveckling. Kulturmiljövårdens intressen måste ges möjlighet att arbetas in i den nationella planen och resurser avsätts för detta. Kulturmiljöintressena måste beaktas tydligare i det tvärsektoriella arbetet på alla nivåer. Även ideella organisationer som arbetar för bl.a. lokal utveckling, naturarv, kulturarv och kulturmiljö bör ges utrymme att medverka i arbetet med planen

En vattenförekomst kan förklaras som kraftigt modifierad om nödvändiga åtgärder för att uppnå god ekologisk status skulle leda till en betydande negativ påverkan på miljön i stort. Detta gäller även om åtgärderna inte bedöms leda till en betydande negativ påverkan på energisystemet. Med "miljön i stort" avses såväl naturmiljön i sig som kulturmiljöer, rekreationsvärden och sociala värden. SIM anser att denna möjlighet kan vara betydelsefull då den ger utökade möjligheter att finna en lämplig balans mellan vattenskydd och kulturarv, en ståndpunkt som har stöd i ett uttalande av Europeiska kommissionens miljödirektorat. Kunskapsunderlaget avseende kulturmiljöer vid vatten är dock fortfarande bristfälligt. Även i denna del måste särskilda resurser avsättas. Länsstyrelsernas kulturmiljöenheter behöver finansiell förstärkning för ytterligare kunskapsuppbyggnad och handläggningskapacitet när prövningarna kommer att öka i omfattning.

Förslaget om fondfinansiering, som egentligen är en del av energiöverenskommelsen, är principiellt bra, men även självkostnaden 15 % kan vara för mycket betungande för vissa ägare av vattenkraftverk vilket i förlängningen kan leda till stora förluster av kulturmiljöer. En lösning för finansiering av tillståndskostnader och miljöanpassning vid anläggningar och dammar utan elproduktion måste tillskapas. Speciell vikt måste läggas vid arbetslivsmuseer och andra aktivt bevarade anläggningar. SIM ser även med oro på att det offentliga inte har något inflytande över hur fonden fördelar sina medel.

För SIM,

Jan af Geijerstam
Ordförande Svenska industriminnesföreningen (SIM)
Furusundsgatan 9, 115 37 Stockholm
070-566 21 53, jan@geijerstam.se
Webb SIM: www.sim.se